

Verners Kūfuss HORS

Valdorfbērnudārza pedagoģijas atjaunošanas kustība uz antroposofiskās garazinātnes pamata*

Šo kustību mēs dibinām tādēļ, ka laiks rāda – ir nepieciešama tāda mazo bērnu audzināšana, kas būtu spējīga sagatavot viņus nevis mietpilsoniskai, bet gan apokaliptiskai nākotnei. „Apokalipse” nozīmē „atklāsmē”. Mūsdienās atklājas spēki, kuru savaldīšanai bērni ir jāaudzina, iezīmējas šķēršļi, kurus viņiem drīz vien nāksies pārvarēt. Īstenībā viņi atradās šajā situācijā jau pirms ieņemšanas. Lai audzinātu bērnus atbilstoši garam, ir jāsaprot, ka katra atsevišķa bērna individualitāte jau pirms ieņemšanas ir tikusi sagatavota šai dzīvei un grib tajā izpausties. Tādēļ audzinātājiem būs jāparedz bērnā individualitāte, no kuras arī pašiem ik dienas jāmacās. To, ko audzinātājs iemācīsies no mazā cilvēkā uzvedības, žestiem vai citiem mājieniem, viņš izmantos, lai palīdzētu tam izkopt nepieciešamās spējas.

Rūdolfa Šteinera lekcija, kuru viņš ir nolasījis 1915. gada 2. februārī, kalpos kā vadlīnija šādai audzināšanai. Pastāvošā valdorfbērnudārza pedagoģija būs jāaplūko kā viena no vēsturiskajām formām, kas sagatavo bērnus tikai sacietējušai, pašsaprotamai un mietpilsoniskai pasaulei. Būtu labi, ja tai pietiktu labās gribas atvērties līdzīgi kūniņai, lai individualitātes taurenis varētu pacelties brīvā lidojumā. Frīdriha Šillera un Marianusa Deinharda ziņā bērns grib apliecināt sevi spēlē. Audzinātāji neaplūkos bērnu kā izdomātas pedagoģijas veidojamo objektu; viņam jāredz, kas saista bērna uzmanību, lai saprastu, pēc kā tas tiecas. Bērna skatiens nav vērsts uz nodomu pilnās pedagoģijas tagadni, bet gan uz nākotni – uz savas dzīves vidusposmu, kad cilvēkam ir jāīsteno tas, kam viņš pirms dzimšanas ir sakrājis spēkus.

Galvenajam audzinātāja jautājumam jābūt – kā pasaule izskatīsies pēc dažiem gadu desmitiem un kādi uzdevumi tad būs jāizpilda pieaugušajam cilvēkam ne vien, lai pielāgotos šai pasaulei, bet gan lai vispār to izturētu un radoši virzītu tālāk. Atbildi uz to viņš varēs vismaz nojaust, ja atdzīvinās sevī bērniības pārdzīvojumus, lai atbrīvotu impulsus, kurus toreiz audzināšana ir apspiedusi. Gara audzināšanai būs jābūt nevis tādai, kas uz bērnu raudzīsies ar nodomu tam kaut ko dot, bet gan tādai, ka mēs, audzinātāji, paši skatīsimies pasaulē kā bērni, atpazīstot veidu, kā kādreiz paši vērojām pasauli, tikai tagad klāt nāks mūsu pieaugušā apziņa un pieredze, kas palīdzēs mums visu, ko mēs darām, padarīt auglīgu. Tādējādi bērni pārstās būt vienkārši aprūpējami objekti, tie kļūs mums garīgi līdzvērtīgi subjekti, kas, darbojoties kopā ar mums, paši sevi audzinās un mācīs, ja vien mēs iemācīsimies saprast zīmes, ko viņi mums rāda savā radošajā spēlē. Šim zīmēm tieši mūsdienās arvien pieaugošo traucējumu priekšā ir apokaliptisks – atklājošs raksturs.

Mēs esam pārliecināti, ka mūsdienu pasaules kultūras lejupslīde vienlaicīgi var kļūt par augšupeju, t.i., izzūdošā bērnu spēle var tikt uzskatīta par rosinājumu pašiem iesaistīties spēlē Šillera un Deinharda ziņā, saprotot to kā brīva cilvēka spēju, arī pieaugušajā. Bet **pieaugušo spēle ir darbs**, tāpat kā **bērna darbs ir spēle**. Savstarpējās darba un spēles attiecībās mēs redzam (kā to ir aprakstījis Deinhard) brīvu, rosinošu lauku, kurā var norisināties maza bērna audzināšana, nesekojoš kādai vispārēji aprakstītai formai. Konferencēs ar pirmās valdorfskolas skolotājiem Rūdolfs Šteiners apraksta īsto darbu kā tādu, kam piemīt muzikāli eiritmiski elementi. Šādā jaunsaprastā darbā slēpjas **kultūras impulss, kura galvenais uzdevums ir Zemes matērijas apstrādāšana un pārveidošana**. Mūsdienās spēle arvien vairāk zaudē tēlaino raksturu, tātad arvien mazāk vēlas būt fantāzijas spēle, bet tiecas būt gribas spēle, un bērns meklē tajā kultūras izcelsmes avotu. Šajā vecumā viņš meklē nevis vēsturisku pedagoģijas formu, bet gan darbu kā paraugu atdarināšanai. Darbā slēpjas kultūras attīstības iespējas. Mēs tikai tad pareizi saprotam bērna meklējumus spēlē, ja spējam saskatīt tajos taustīšanos pēc agrāko kultūru pīrmelementiem un pirmformām, kas viņam būtu jāatkārto. Bērna spēlē ir jāatpazīst un jāapliecina tas, ko autors savos rakstos par nākotnes bērnudārza pedagoģiju formulēja šādi: „kultūru radošais bērnu spēles pamatlikums”.

Arī fiziķis un pedagogs Martins Vāgenšeins (*Martin Wagenschein*) savos rakstos runā par spēli kā par pirmo pētniecības stadiju, ko der atpazīt, akceptēt un, uzmanīgi tai sekojot, apliecināt. Frederika Adamas van Šeltemas (*Frederik Adama van Scheltema*) grāmatā „*Die geistige Wiederholung*” (Garīgā atkārtošana) var būt noderīga un rosinoša šādai jaunai audzināšanas mākslai. Viņš arī norāda uz paralēli starp spēles

un kultūras attīstību. Jau izstrādātie sasniegumi jaunā matemātikā, kas attiecas uz apgriešanās fenomeniem, bet arī straumju pētījumiem un ūdens atdzīvināšanu, ja izveido atbilstošas spēles ierīces, var būt pamats tam, lai iekļautu spēlē pētniecības elementu visdažādākajās dzīves jomās. Tur to var uztvert ar maņām un piedāvāt bērniem. Un otrādi, šādu ierīču mēģinājumi bērnu spēlē varētu kļūt par ierosinājumu pētniecībai. Arī arhitektūra, kas, cenšoties sekot praktiskas lietderības un estētikas prasībām, līdz šim nav atradusi nekādas formas, kas būtu bērnam vajadzīgas. Izpētot, starp citu, Rūdolda Šteinera izveidoto Malša modeli kā paraugu, mēs varam nonākt pie telpiskiem veidojumiem, kas ar savām simetriskām un sfēriskām formām piešķirs telpai un laikam to, kas bērna maigajos būtnes locekļos vēl tikai grib attīstīties un kas ar sadomātām arhitektūras formām, kurās valda asimetrija un kuras der tikai pieaugušajiem, jau pašā sākumā tiek deformēts. Vienlaicīgi šādos bērnudārzos, kas ir brīvi no jebkādas mietpilsoniskas omulības, vadoties pēc istās pedagoģijas, kuras uzmanības centrā ir pats bērns, vajadzēs ierīkot darbnīcas vai ateljē, kuros, strādājot arvien brīvāk, bērnudārza audzinātāji varētu likt pamatu jaunajam darba impulsam.

Šis kustības uzdevums būs apvienot cilvēkus, kuriem jau ir zināma praktiska un idejiska pieredze minētajās jomās. Viens no šīs kustības pamatiem ir autora izstrādātie vingrinājumi, uz kā pamata viņš ir izveidojis skolu sociālajām kustību spēlēm „Kalias”. Tie palīdzēs kopā strādājošiem cilvēkiem apiet parasto viedokļu un aizspriedumu balstītās argumentācijas zemūdens klintis. Pirmajā bērna septiņgadē taču runa ir vispirms nevis par mūsu, pieaugušo, nodomiem saistībā uz bērnu, bet gan **par to, lai izmainītu mūsu, pieaugušo, domāšanu, jušanu un gribu tā, lai bērni mūsu rīcībā to atpazītu kā viņiem radniecīgu.**

Antroposofijai kā veselumam - ne tikai tās pedagoģiskām atziņām - ir jābūt par šīs atjaunojošās kustības priekšnosacījumu. Tas būs iespējams tikai tad, ja kustības dalībnieki centīsies apgūt to arvien dziļāk pastāvīgās studijās, veiks pētījumus, uzkrās pieredzi un mācīsies no pašu un citu kļūdām. Tas būs viņu garīgas attīstības ceļš. Mūsu darba materiāli būs autora raksti, Frīdriha Šillera darbi par spēli un mākslu, viņa skolnieku un sekotāju Heinriha Marianusa Deinharda, Adama fan Šeltemas un Martina Vāgenšaina (arī citu, kas vēl jāatklāj) pētījumi, jo tie kalpos par rosinātājiem, lai saprastu patieso bērna spēles dabu. Rūdolda Šteinera darbs „*Die Schwelle der geistigen Welt*” (Garīgās pasaules sliekšnis) var īpašā veidā atvērt pieeju pasaulei, kas šodien ir kopīga bērniem, kuri tuvojas Zemei no garīgās pasaules, un pieaugušajiem cilvēkiem, kuri mūsdienu situācijā atrodas iesvētības procesā, vai viņš to var aptvert vai ne, un kurā taisās ieiet arī augošais bērns. Šajā dubultajā sliekšņa pārkāpšanā mūsu skatam paveras laika apokaliptiskā būtība. **Bērna spēle, kurai draud iznīkšana un kas meklē iespēju atdzimt, ir šīs laika būtības pirmatnējais veidols.**

Atjaunotās audzināšanas kustība, kādu gribam šeit aprakstīt, atrodas, no vienas puses, starp valdorbērnudārza pedagoģiju, kas ir sastingusi tradīcijās un kas iedarbojas uz bērna individualitāti Bremzējoši un nospiedoši, un globālo kustību par „agrīno mazo bērnu apmācību”, kas reāli apdraud pareizo bērna attīstību no otras puses. Šī kustība par agrīno apmācību, kas nāk no valsts un supervalsts (ES) struktūrām un vardarbīgi izlauz sev ceļu, nozīmēs bērības spēku iznīcināšanu, kam būs postošas sekas gan bērnu personības attīstībā, gan nākotnes sociālajos procesos. Šāda audzināšanas un izglītības sistēma kalpo nevis bērnam vai pusaudzim, bet tikai un vienīgi saimniecībai, kas grasās pārņemt un jau lielā mērā ir pārņēmusi dominējošu vietu cilvēces dzīvē. Bet arī tā agri vai vēl iznīcinās pati sevi, jo galu galā tai taču pašai, lai veselīgi attīstītos, ir nepieciešamas jaunas garīgas idejas, kuru avots ir meklējams bērna un radoša pieaugušā neskartajā „naivitātē”. Ja pedagoģiskajai kustībai, kas laika gaitā un kopā ar bērnu individualitātēm, kuras pirmsdzimšanas pasaulē pastāvīgi tai gatavojas, izdosies sevi atbilstoši izpaust, tad tajā būtu jāsaprata patiesa agrīnā audzināšana, jo tā taču sākas jau ar ieņemšanu, kā to apraksta Rūdolds Šteiners. Līdzeklis tam ir bērnu spēle, kurā kā „rieksta čaumalā” ir ielikta visa pasaules inteligence, kas, ja tā netiek par agru ieskundēta cietajā formā un ja, priekšlaicīgi to izmantojot, tā netiek nosprostota vai nolaupīta, ar mūsu palīdzību atklāsies likumsakarīgi, soli pa soli un atbilstoši katrai individualitātei. Spēle šajā dīglā vai bērna veidolā, kā Šillers to pirmo reizi ir aprakstījis, parādās ēģiptiešu mitoloģijā pravietiskajā bērna Hora tēlā, kuru Izidas mātišķā gudrība nes uz rokām, lai tas kādreiz, meklējot un atrodot mērķi, ietu tai pa priekšu.

* Werner Kuhfuss, *Horus, Bewegung für Erneuerung der Valdorfskindergartenpädagogik auf der Grundlage der Geisteswissenschaft.*